

تأثیر مشروطه بر موسیقی

۱۶ اسفند ۱۳۹۳ ساعت ۱۴:۳۱

تا پیش از انقلاب مشروطه موسیقی به حالت اجراهای خصوصی، که اغلب مربوط به طبقه اشراف و محافل و مجالس ایشان می شد، خلاصه گردیده بود. مردم عوام جامعه بیشتر موسیقی مطربان خیابانی را می شنیدند و با آن انس داشتند. در این بین مشروطه، جایگاه این هنر را به رنگ تازه ای آمیخت.

۱- مختصری اوضاع احوال موسیقی پیش از دوران مشروطه:

سرزمین با شکوه ایران در طول ادوار چند هزاره ساله خود آکنده از وقایع و فراز و نشیبهایی است که برخی درخشان و روشن و برخی تاسف بار و تاریک است. در این بین انقلابهایی که در این مرز و بوم روی داده از جایگاه والایی برخوردار است. بدون هیچ تردیدی باید گفت که انقلاب مشروطه از برجسته ترین جایگاه، در کشور ما، پیش از انقلاب اسلامی برخوردار است. چه، این رویداد منجر به سست شدن پایه های حکومت استبدادی و زورمدارانه آن زمان شد. نباید در این نکته شک به خود راه داد که عوامل بسیاری برای به ثمر نشستن انقلاب مشروطه دست به دست هم داد تا این ایران، سرنگونی استبداد را به نظاره بنشیند. بر این اساس هر شخصیتی با توجه به رویکرد خویش، گوشه ای از تأثیر گذاری مولفه ها را بر این انقلاب مورد ارزیابی قرار می دهد. در این بین نباید تأثیر بسیار شگفت انگیز هنر، در به ثمر نشستن این رویداد تاریخی مورد غفلت واقع شود. به زعم بسیاری از مورخان، موسیقی، یکی از عوامل بسیار تأثیر گذار در پیکره زمانی و مکانی آن برهه بوده و یکی از دلایل پیروزی این جنبش را رابطه تنگاتنگش با موسیقی می دانند. چه، هر جنبش نیاز به موسیقی ویژه خود دارد تا به وسیله آن شناخته شود و مردم با آن دلگرم شده و شادی از پیروزی و غم از دست دادن عزیزان خویش را در قالب آن نشان دهند. به هر جهت نباید این نکته را فراموش کرد که مشروطه و موسیقی تأثیرات متقابلی بر هم داشته اند.

۲- تأثیر مشروطه بر موسیقی:

تا پیش از انقلاب مشروطه موسیقی به حالت اجراهای خصوصی، که اغلب مربوط به طبقه اشراف و محافل و مجالس ایشان می شد، خلاصه گردیده بود. مردم عوام جامعه بیشتر موسیقی مطربان خیابانی را می شنیدند و با آن انس داشتند. در این بین مشروطه، جایگاه این هنر را به رنگ تازه ای آمیخت. هنرمندان موسیقی و شعرا در لابه لای اشعار خویش پیامهای مشروطه را به گوش مردم رساندند که ثمره آن اجرای کنسرت در بین مردم و ساخت تصانیف وطنی شد. در آن زمان مطربان که افرادی غیر

محترم بودند، چنان بر موسیقی سیطره پیدا کرده بودند که نمی توان مجلس و محفلی یافت که از ایشان خالی باشد، به نحوی که سیطره ایشان بر فرهنگ هنری آن زمان به دربار شاه نیز کشیده شده بود. به هر جهت از دوران صفویه که دوران شروع کاری این دسته از موسیقیدانان بوده است، در دوران قاجار به نحوی رشد پیدا کرده که اساتید بزرگ موسیقی به جهت اینکه با ایشان در یک قالب قرار نگرفته و بر شمرده نشوند خود را موسیقیدان نامیده بودند و از اینکه مطرب نام گرفته شوند به شدت برحذر بودند. با این تفاسیر باید گفت که موسیقی در دوران قاجار به نحوی با فساد عجین شده بود که هر کس را مشغول به این هنر را فردی کثیف و پلید بر می شمردند. البته که جنبش مشروطه و حرکت انقلابی این جنبش، همانگونه که بر همه چیز و همه کس اثر داشت بر این هنر بزرگ نیز تاثیر شگرفی نهاد. در دوران پیش از مشروطه اگرچه قواعد نهاده شده موسیقی ایرانی از مآخذ معتبر ملی تبعیت می کرد، ولی به لحاظ کاربردی، موسیقی در جهت افکار روشنفکران آن زمان و خواست مردم نبود.

مشروطه، موسیقی را از محافل اعیان و اشراف، به بستر جامعه آورد و در خدمت اهداف والای انسانی قرار داد و هنری را که تنها جز از آن فساد برداشت نمی شد، به نحوی در راستای اهداف مشروطه قرار داد که حقیقتاً می توان آن را تربیون رسمی بیان اهداف مبارزه با استبداد و سلطنت طلبی دوران مشروطه خواند. به هر جهت مشروطه به نحو بسیار زیادی باعث شد که این هنر از قالب تفننی خود خارج شده و به حقیقت ناب خود برگردد و بسیاری از هنرمندان آن زمان، جایگاه حقیقی خویش را پیدا کرده و در والاترین حالت ممکن خود قرار بگیرند.

در این برهه زمانی، تصنیف، که با علی اکبر شیدا روی کار آمده بود، تاثیری از اجتماع نگرفته بود. به عبارت دیگر تصنیف رویکرد اجتماعی نداشت. ولی در زمان مشروطه تصنیف در میان اجتماع نهادینه می شود. مرحوم عارف قزوینی توانست با تاثیر شگفت انگیز خویش، موسیقی را از محافل در بسته خارج کرده و به میان مردم آورد و ناله ها و نعره های مردم از وجود ظلم و جور و استبداد و خودکامگی را در قالب شعر و موسیقی بیان نماید. به عبارت صریح تر موسیقی را در اختیار تفکر آزاد منبشانه انقلابیون قرار داده و به نوعی زبان و بیان این جنبش تلقی گردید. تحول در زبان تصانیف و اشعار انقلابی سبب شد تا سروده ها و تصانیف در میان مردم فراگیر شود و موسیقی به مفهوم اجتماعی، سیاسی و فرهنگی، به میان مردم باز گردد و سبب انزوای آن نوع موسیقی که سالها در دربار شاهان قاجار بود و ماهیت غیر پویا و جنبه تفننی داشت، شود.

ادامه دارد . . .

پی نوشتها

[1](#). این ملازمت به حدی است که بسیاری از رویکردهای منفی نسبت به موسیقی را می توان بر اثر عجین شدن موسیقی با فساد دربار شاهان برشمرد. حتی می توان گفت بسیاری از رویکردهای منفی فقاقت نیز به سبب برخورداری از این همنشینی موسیقی و فساد دربار بوده است و مبتنی بر متدولوژی حاکم بر فقه نیست.

جایگاه ملازمت در حرمت غنا مویدی بر این مطلب است که تفصیل آن در این مجال نمی گنجد. (جهت مطالعه بیشتر ر.ک: مهدی نیکجو، موضوع شناسی غنا در موسیقی ردیف دستگاه ایرانی، نشریه علمی، پژوهشی هنرهای زیبا، دانشگاه تهران، ش ۳۹)

[lini](#). البته نمی توان در این تردیدی داشت که زبان برنده موسیقی بهترین روش بیان خواسته ها در آن برهه زمانی و همه ادوار و ازمه و امکانه است.

آدرس مطلب :

<https://www.cafetarikh.com/news/۲۰۴۰۲/موسیقی-مشروطه-تاثیر>